

सत्यमेव जयते

Ministry of Health & Family Welfare
Government of India

National Centre for
Disease Control
Government of India

राष्ट्रीय स्वास्थ्य मिशन

National Programme
on Climate Change
and Human Health

National Review Meeting

NATIONAL PROGRAMME ON CLIMATE CHANGE AND HUMAN HEALTH

National Center for Disease Control

Ministry of Health and Family Welfare

17th December 2021

India Habitat Centre, New Delhi

Ministry of Health & Family Welfare
Government of India

Review on Air Pollution and Health under NPCCHH for the State of Punjab

State: Punjab

State Nodal Officer: appointment is under process

Contact Details (Phone No. & punjabclimatechange@gmail.com)

National Programme
on Climate Change
and Human Health

National Health Mission

National Centre for Disease and Control,
New Delhi

Chapter on Health adaptation Plan for diseases due to air pollution (Draft SAPCCHH)

- Status (not started)
- Meetings conducted for State Task Force on air pollution and health chapter- None
- Involvement of relevant stakeholders/ suggestions received –
- Submitted to NCDC – NO
- If not, Target to Submit – December,2021
- Briefly describe the contents of the chapter.

IEC on Air Pollution and Health under the NPCCHH

- What IEC materials are available (local /dialect)
- Types & number of IECs- mass media, Posters /Audio-Video/Social Media/Newspapers – Three audio messages have been prepared in Punjabi,
- Poster has been prepared- approval is awaited.

Proposal has been submitted for running audiospots on FM and bus stands .

LED screen displays of posters will be done at Golden Temple, Durgyana Mandir and Devi Talaab Mandir.

Audiospots have been prepared and approved, poster approval is awaited.

Training on Air Pollution and Health in the State under NPCCHH

- What training materials on Air Pollution and Human Health are available- all air pollution related material and training material available at the official site of NCDC has been made available to the districts.
- We are also planning to create a booklet on all the important air pollution aspects for the district health facilities in Punjabi language.
- Trainings already conducted in the State/District on Air Pollution and Human Health for Health professionals/Workers/PRI- District level trainings have been conducted by district nodal officers of Medical officers, Multipurpose Health workers, ANMs and ASHAs
- Detailed training calendar of the State proposed in coming months of 2021-22 – needs to be created.
 - To train medical officers in air pollution and its health impact and ARI surveillance reporting
 - To train community health workers, PRI leaders and vulnerable groups of the population in air pollution
 - To train specific groups i.e. women, Children, traffic police and municipal workers in the impact of air pollution on their health

ARI Surveillance in context of Air Pollution in the State

Areas prioritized for surveillance activities on Air Pollution under NPCCHH	Numbers achieved
a) Number of NCAP Cities identified for ARI surveillance in the State/No. of NCAP cities in the State	9/9
b) Number of highly polluted Non-NCAP Cities identified for ARI surveillance in the State/No. of highly polluted Non-NCAP cities in the State	2/2
a) Number of NCAP cities having AQI Monitoring Stations in the State/ No. of NCAP cities in the state	8/9
b) Number of highly polluted Non-NCAP cities having AQI Monitoring Stations in the State/ No. of highly polluted Non-NCAP cities in the state	1/2
a) Number of identified Sentinel Hospitals for ARI Surveillance from NCAP cities in the state	1 in each city
b) Number of identified Sentinel Hospitals for ARI Surveillance from highly polluted Non-NCAP cities in the state	
a) No. of Sentinel Hospitals reporting the surveillance data to NPCCHH/ No. of identified hospital for ARI Surveillance in the State.	2 hospitals/8

#Note: Latest order of Hospital identification for ARI surveillance in the State to be annexed. (Annexure 1.

Activities conducted for observing International Day of Clean Air for Blue Skies in the State

- Brief the activities undertaken during the International day of Clean Air and blue skies in 2021 during 7th-11th September 2021

Awareness activities were carried out in many districts. District Nodal officers under climate change and Human health carried out the activities. Since police personnel, women and children were included this year as priority groups, so training and awareness sessions were also conducted with the police and school children.

Report is attached at annexure 2.

Any other areas on air pollution and health conducted in the State

- Any partnerships/collaboration with NGOs/Private Institutions on the subject area - None
- Research related activities on the area
- Budget spent of FY 2020-21 in Air pollution and Health
- Budget spent of FY 2021-22 in Air pollution and Health
- Budget proposed to spent in FY 2021-22 in Air pollution and Health

- No Budget was approved for research activities for the FY 2020-2021 and FY 2021-2022
- 9 lakh proposal for carrying out state wide IEC activity for air pollution and health has been made- final approval awaited

Thank You

Annexure 1: List of the 11 health facilities selected for ARI surveillance

S.No	District	Facility Name
1	Amritsar	Government Medical College
2	Patiala	Government Medical College
3	Jalandhar	Civil Hospital
4	Ludhiana	Civil Hospital
5	Bathinda	Civil Hospital
6	S.A.S Nagar	Sub-divisional Hospital - Dera Bassi
7	Ludhiana	Sub-divisional Hospital - Khanna
8	Fategarh Sahib	Sub-divisional Hospital – Mandi Gobindgarh
9	Gurdaspur	Sub-divisional Hospital – Dera Baba Nanak
10	Ropar	Sub-divisional Hospital – Naya Nangal
11	Pathankot	Sub-divisional Hospital - Pathankot

Annexure 2 : National Program on Climate Change and Human Health ‘International Day of Clean Air for Blue Skies’ Report

- Theme: # **#HealthyAirHealthyPlanet**
- (With COVID-19 Safety Protocols)
- **‘A report on the campaign on Air Pollution & its impact on vulnerable groups**
-
- Name of the State: Punjab
- Program Division :NPCCHH
- Name of the reporting Officer: Dr. Jasjeet kaur
- Vulnerable groups for campaign are identified as: Traffic police personnel, Municipal officers and personnel, Women and children especially in rural areas

•National level online training for trainers conducted for State Nodal Officers and District Nodal Officers on Training modules for four vulnerable groups 6th September 2021:

Sl. No	Name of the officers trained	Designation	Institute /Organization	Email ID	Contact Number
1.	Dr. Anu Chopra Dosajh	Previous SNO	Directorate of Health Services (DHS)		
2.	Dr. Jasjeet kaur	Assistant Programme Officer	DHS	punjabclimatechange@gmail.com	981476799
3.	All district Nodal officers.				

District level activities carried in Punjab: Sensitization on air pollution among school children and college students

ਹਵਾ ਵਿਚਲਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੈ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ : ਡਾ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ

ਜੀਰਾ • ਤਰਸੇਮ ਲਾਲ ਖੁਰਾਣਾ
 ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕ ਪੀਐਚਸੀ ਕੌਂਸਲ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁੱਧ ਹਵਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਡੋਰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਹਤ ਸਟਾਫ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲਾਕ ਐਜੂਕੇਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਧੂਆਂ, ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਲਈ ਧੂਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲਣ ਵਰਤਣਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬਣਦੀ ਹੈ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ, ਸਾਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਫੋਫੜਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ, ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਦੀਮਾਰੀ ਸਟਰੋਕ ਆਦਿ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ, ਫੋਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਲੋਕ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਬਚਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਖਤ ਲਗਾਏ ਜਾਣ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣ ਲੱਝੀਏ ਸਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾਈ ਜਾਵੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਸ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਹਤ ਵਰਕਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਗਰਣ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੈ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ

ਤੀਰਥ ਸਨੌਰ, ਜੀਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਪ ਅਤੇ
 ਰਿਖ ਨੇ
 ਤਾਰ ਹ
 ਡੰਡਾ
 ਚ ਪਏ
 ਆ ਹੈ।
 ਸਮਾਨ
 ਨੂੰ ਨੇ
 ਤੇ ਮੈਂਗ
 ਚ ਖਿਕ
 ਆਪਣਾ

ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕ ਪੀਐਚਸੀ ਕੌਂਸਲ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁੱਧ ਹਵਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਡੋਰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਹਤ ਸਟਾਫ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲਾਕ ਐਜੂਕੇਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਧੂਆਂ, ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਲਈ ਧੂਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲਣ ਵਰਤਣਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ

ਡੰਡਾ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਡਾਕਟਰ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ।

ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ, ਸਾਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਫੋਫੜਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ, ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਦੀਮਾਰੀ ਸਟਰੋਕ ਆਦਿ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ, ਫੋਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ

ਬੀਮਾਰ ਲੋਕ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਬਚਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਏ ਲਗਾਏ ਜਾਣ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣ ਲੱਝੀਏ ਸਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾਈ ਜਾਵੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਸ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਹਤ ਵਰਕਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

Sensitization and training conducted at health facilities

Sensitization and training conducted in the community

Sensitization and trainings among police personnel

